

KIRKEGÅRDEN

December 2018

38. årgang

6

klassisk og moderne
indretning på kirkegården

kantsætning og armering
af udearealer...

affaldssortering med bl.a.
BIKAB

LANDSKAB

PARK & BYRUM

TLF: 7023 2999

WWW.G9.DK

INDHOLD

s. 04	Hvem ejer de døde
s. 08	Alternativ Alle Helgen på Silkeborg Kirkegård
s. 12	Anarki på kirkegården
s. 14	Fotokonkurrence på Hørsholm Kirkegård
s. 18	Enemærkets Hostahave
s. 20	Dødetoget – London Necropolis Company
s. 28	Lederkursus modul 2 – I helt nye omgivelser
s. 30	Grundkursus for krematoriemedarbejdere
s. 34	Det grønne hjørne
s. 36	Profil – Henrik Lund Sørensen
s. 40	Kort nyt
s. 42	Kalender

FORSIDE

Silkeborg Kirkegård lagde rum til kunstværket ”All Soul’s Day Everywhere” af Ida van der Lee. En lørdag eftermiddag besøgte ca. 300 gæster kirkegården, som var pyntet til Alle Helgen på en anderledes måde – læs mere inde i bladet.
Foto: Jens Dejgaard Jensen.

REDAKTION

Redaktør:

Lene Halkjær Jensen,
Humblebæk Kirkegård
Tlf. 2624 7228
E-mail: lene.bladet@mail.dk

Jens Dejgaard Jensen,
Silkeborg Kirkegårde og Krematorium
Tlf. 2393 9300
E-mail: jdj@skk.dk

Sekretariat:

Foreningen af Danske Kirkegårdsledere
Springbakken 1
9230 Svenstrup J.
E-mail: kontor@danskekirkegaarde.dk
Tlf: 60 53 59 00

Redaktion:

Anders Beck Larsen
Nyborg Kirkegårde
E-mail: anders@nyborg-kirkegaarde.dk

Jørn Skov
Tønder Kirkegård
E-mail: tonder-kirkegaard@mail.tele.dk

Layout og tryk:

Jello ApS
Tlf. 3145 0050
E-mail: da@jello.dk

Tommy Christensen
Tlf. 20 41 61 86
E-mail: tcchristensen@outlook.dk

Christian Høybye Hougaard
Gjellerup Kirkegård
E-mail: chha@km.dk

Redaktionelt stof og annoncer til ’KIRKEGÅRDEN’ nr. 1, 2019 sendes til lene.bladet@mail.dk senest d. 15. januar 2019.
Artiklernes indhold er ikke nødvendigvis et udtryk for Redaktionens, FDK’s eller DKL’s holdning.

HVEM EJER DE DØDE?¹

Af Lisbet Christoffersen, lic@ruc.dk

Professor, Roskilde Universitet-Institut for Samfundsvidenskab og Erhverv/EU-studies/Forvaltning

Når den døde var medlem af folkekirken, skal der som udgangspunkt foretages en kirkelig begravelseshandling. Hvis de pårørende er uenige om hvor og hvordan begravelseshandlingen skal foregå, skal den kirkebogsførende sognepræst i afdødes bopælssogn beslutte formen for begravelseshandling.

De døde har mange ejere; mange, der har pligt og ret til at agere, og nogle gange i krydsende hensyn. Der er potentiale for konflikt og potentiale for handling.

De nærmeste pårørende skal tage sig af og betale for begravelse eller bisættelse. Kun hvis der ingen pårørende er, træder kommunen til.

Den døde selv ejer begravelseshandlingen. Hvis den døde var medlem af en 'ligbrændingsforening', er det

et ønske om ligbrænding. Hvis den døde var medlem af folkekirken, anses det som udtryk for, at han ønskede kirkelig begravelse, medmindre det modsatte godtgøres. Var den døde altså medlem af folkekirken, skal der foreligge meget klare udsagn om, at kirkelig begravelse er uønsket, for at lade være. Var han medlem af et andet trossamfund, foretages begravelsen dér. Var han ikke medlem af et trossamfund, er udgangspunktet en ikke-religiøs begravelse.

¹ Denne artikel bygger på en præsentation ved Foreningen for Kirkegårdskulturs årsmøde i Gentoft, juni 2018. Artiklen har i denne form været bragt i net tidsskriftet Kirke.dk 1. november 2018.

Så når far meldte sig ud af folkekirken for at spare kirkeskat, bliver der ingen kirkelig begravelse. En sag fra Haslev i 1990'erne førte dog til en fælles forståelse om, at en præst var berettiget til at imødekomme enkens ønske om en begravelsesgudstjeneste, selvom afdøde ikke var medlem af folkekirken, når ingen af de efterladte modsatte sig det, og den kirkelige begravelse ikke var direkte i modstrid med afdødes udtrykkelige ønske – han havde måske ikke tænkt så langt, da han meldte sig ud.

På den anden side har en nylig sag fra Skifteretten på Frederiksberg slået fast, at de pårørende ikke kunne forlange kirkelig begravelse, hvis afdøde var meldt ud af folkekirken.

Men hvor klogt er det, når de pårørende står i døren og er enige om at ønske kirkelig begravelse?

Den kirkebogsførende sognepræst i afdødes bopæls-sogn skal beslutte formen for begravelse. Beslutningen træffes ikke af de pårørende, bedemanden eller kirkegårdspersonalet. Heller ikke selvom man kunne læse adskillige vejledninger anderledes. Men når fars nye kone og de sørgende døtre er uenige om, hvorvidt far, der de sidste år blev regelmæssig kirkegænger, ønskede kirkelig begravelse, selvom han aldrig havde fået meldt sig ind, skal sognepræsten søge at løse konflikten.

Den nærmeste pårørende skal altså anmode sognepræsten om begravelse. Det sker ved at indsende en såkaldt 'begravelsesansøgning'. Der skal man udfylde, hvilken form for begravelse mv, der ønskes. Der skal anvendes 'en digital løsning, der stilles til rådighed af kirkeministeriet', siger reglerne, og kun de begravelsesansøgninger, der er indsendt på dén måde, bliver behandlet. Blanketten findes på borger.dk. Det er godt nok en mærkelig og upersonlig ordning. Den er nok tænkt til at lette kommunikationen mellem travle bedemænd og travle kordegnekontorer, og det fungerer helt sikkert fint i standardsituationerne. Men der er ikke taget meget højde for, at sørgende efterladte skændes med andre sørgende efterladte. Er der konflikt, bør det være muligt (også) at kontakte sognepræsten direkte.

Skifteretten har det sidste ord. Hvis de pårørende er uenige i den afgørelse, sognepræsten træffer, venter begravelsen på en endelig afgørelse fra skifteretten.

Måske er det i praksis **bedemanden**, der 'ejer' den

døde? En bedemand sørger for, at den døde lægges i kiste og kommer til kirke eller kapel, krematorium eller kirkegård.

Men hvad har medlemmer af folkekirken betalt for gennem kirkeskatten, og hvad skal bedemanden betales for? Har vi ikke allerede betalt kirkens personale for at stå i døren ved den kirkelige handling? Er det ikke med sognepræsten, vi skal aftale forløbet af begravelsesgudstjenesten? Det er godt at få hjælp til at sætte annonce i avisen og organisere kaffe på kroen eller i sognegården, men måske kan vi selv? Og informationer om begravelse eller ligbrænding gives vel fra sognepræsten – eller er bedemandens rolle at koordinere det hele?

Også **kirkegården** ejer de døde. Med kirkegårdens personale skal der aftales gravsted, de ukendtes eller hvad der i øvrigt skal ske med urnen, og priser skal afklares.

Men måske er det **pengene**, der ejer den døde. Kirken kan opkræve særskilt betaling for brug af kirken til kirkelige handlinger, også til begravelse. Kirkegårdene skal, siden 2013, hvile i sig selv økonomisk. I nogle provstier har man nu besluttet, at medlemmer af folkekirken får 'rabat' på køb af gravsted og på at få foretaget begravelsen. Det er da på tide. Det kan ikke være meningen, at folkekirkens medlemmer skal betale dobbelt. Først finansierer man folkekirken hele sin levetid, og når det så kommer til at bruge den, skal der alligevel betales direkte. Det burde være afskaffet med kirkeskattens indførelse og burde ikke kunne genindføres.

Jeg ved ikke, hvor almindeligt kravet om dobbelt betaling for begravelse, gudstjeneste, gravning og gravsted er. Beslutningen ligger hos hvert af de 104 provstiudvalg. Jeg ved heller ikke, om den tidsmæssige sammenhæng mellem stigende begravelsestakster, udskillelse af kirkegårdenes økonomi, og faldet i køb af gravsteder undersøgt. Men nogen burde se på det.

Den, der har bestilt begravelsen, skal også betale. Uanset arvens størrelse. Så når begravelsestaksterne stiger voldsomt, også for medlemmer af folkekirken, stemmer de efterladte med fødderne. I sidste ende ejer arvingen den døde. ■

EFTERLYSNING

Kirkegårdspersonale på Næstved Gl. Kirkegård i 1950'erne. Foto udlånt af Poul Stahlschmidt.

FDK har 100 års jubilæum i 2021. I den forbindelse efterlyses gamle billeder, arkiver, kort eller andet, der kan være med til at beskrive FDK's historie.

Vi leder i kroge og gemmer efter gamle billeder, arkiver, effekter, kort, bøger, blade eller andet der kan være med til at beskrive FDKs snart 100 års historie.

Gamle beskrivelser af FDKs tilblivelse vil være en guldskat at få fingre i, ligeså ældre fotos, billeder og illustrationer af kirkegårdspersonale.

FDKs 100 års jubilæum i 2021 skal markeres med udgivelse af en bog, der fortæller hvordan en ganske særlig faggruppe, med professionel stolthed gennem 100 år, har passet og plejet utallige haveanlæg i form af kirkegårde og fomået at udvikle de dodes have til attraktive parker med helt nye muligheder.

Hvis du ligger inde med sådanne arkivalier, så kontakt gerne Rikke Nørulf, 26716519, brandekirkegaarde@mail.dk ■

Danmarks **eneste** katafalk med firehjulstræk

UNDGÅ UNØDIG BELASTNING OG VRID AF MUSKLER OG LED FORSAGET AF GENTAGNE LØFT, TRÆK OG SKUB MED EN KATAFALK.

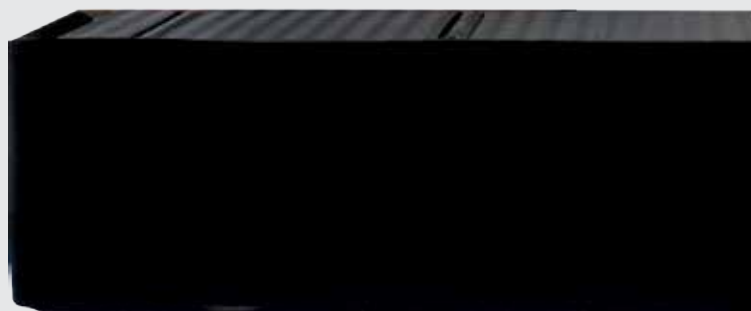
- Firehjulstræk med differentiale
- Styring på begge aksler
- Lille venderadius
- Økonomisk og støjsvag drift
- Produceret i bæredygtigt materiale
- Elektrisk hæve- og sænkefunktion på kasse og ruller
- Maks. belastning 400 kg.
- Trinløs frem- og bakkfunktion
- Aftageligt justerbart håndtag
- Mulighed for tilkøb af klæde

Kontakt Charlotte for en uforpligtende fremvisning på 2060 9229 eller cma@immodenmark.dk.

Pris ekskl. moms DKK 49.495,-*

*For optimal ydeevne og arbejdsmiljø tilbydes lovpligtig serviceeftersyn på vores katafalker.

Kampagnen er gældende t.o.m. februar 2019.

ALTERNATIV ALLE HELGEN PÅ SILKEBORG KIRKEGÅRD

Tekst: Jens Dejgaard Jensen, jdj@skk.dk

Fotos: Lars Bay

Tæppet af blade symboliserer den døende natur. Efteråret byder os velkommen. Det siger til os, at vi ikke skal være bange for mørket, men tage imod det og mærke, at vi er forbundet med døden.

Bål på kirkegården. Guirlander i træerne. En rød løber af visne blade. Ritualer, hvor der blev vasket tøj, plantet krokus, smeltet is, skænket te . . . den hollandske kunstner Ida van der Lee gav ca. 300 fremmødte mulighed for at mindes deres døde, ved hjælp af rituelle handlinger i kunstværket "All Soul's Day Everywhere".

Det var med en vis spænding, vi sagde ja til et samarbejde med Ida van der Lee, ved et møde i sensommeren 2017. Vi – kunstner, kirkegårdsleder og bestyrelsesformand – gik en tur på kirkegården, hvor hun fortalte om sine ideer og ikke mindst erfaringer fra Holland med ritualer på hjemlandets kirkegårde. I Holland er Ida van der Lee et kendt navn – tusinder har oplevet hendes kirkegårdsinstallationer. Den 3. november var ca. 30 frivillige i gang

på Silkeborg kirkegård, hvor de og Ida hjalp gæsterne med ritualerne.

Respekt frem for alt

Ida van der Lee har let til smil – men tag ikke fejl, alt hvad der skal foregå på kirkegården har en alvorlig baggrund, og det kalder på respekt, også selv om der er elementer af humor indblandet hist og her.

”Et ritual er en omhyggelig planlagt begivenhed, hvor sted, objekt, indretning, lyd og handlinger spiller en rolle. Det fokuserer på et bestemt spørgsmål, og gennem handling følger deltageren følelsernes vej til hjertet. Ritualer gør det muligt at forene paradokser og acceptere dilemmaer. Tabt ligevægt kan genvindes, så man kan starte på

Guirlanderne i træet vajer i vinden – de er lavet af bogsider, og symboliserer de historier, som vi har fra de mennesker, vi mistede. Gæsterne på billedet er i gang med at plante krokus, ofte vedhæftet en lille hilsen.

Okay at føle vrede

”Jeg vil starte med at fortælle at det var den bedste oplevelse jeg ind til nu har haft på en kirkegård.

Jeg var med min moster og min mor på kirkegården den dag.

Vi havde alle tre en fantastisk oplevelse og oplevede en lettelse og forløsning ved at gå fra oplevelsessted til oplevelsessted.

Ved alle oplevelsesstederne blev vi mødt af søde og forstående frivillige og ansatte der på en god måde fik fortalt os hvad den pågældende oplevelse gik ud på.

Allerede ved indgangen, hvor vi hver især fik udleveret tre små løg, fik det hurtigt gang i samtalen omkring de to familiemedlemmer (min mormor og morfar) som vi har mistet inden for de sidste 10 år og følelserne fik frit løb.

Jeg oplevede det forløsende for både min mor og min moster at der ved flere oplevelsessteder var fokus på både de gode og de vrede/frustrerede følelser, som man kan have til afdøde og at de fik lov at føle at den vrede følelse også var okay.”

en frisk. Ritualer udviklet gennem kunst hjælper med at visualisere og udvide fantasien, og er lavet til et specifikt sted og tidspunkt”, fortæller Ida van der Lee på sin hjemmeside.

Sanselighed

Det første, der slog mig, da det hele efter en hektisk slutspurt var på plads, var arrangementets sanselighed.

Du bliver budt velkommen ved kirkegårdens hovedindgang, hvor der også er tændt to bål. Turen fortsætter hen over et tæppe af visne blade i vejens fulde bredde. Duft af brænderøg, fornemmelsen af at gå i visne blade . . . sanserne stimuleres, en stemning er slået an. Undervejs passerer du et træ, hvor store guirlander vajer i vinden. For enden af bladtæppet bliver du givet nogle blomsterløg, som du kan tilegne en elsket person, når du planter dem. Og det fortsætter gennem 12 ritualer på kirkegården, se billederne med flere eksempler.

Reaktioner før arrangementet

”Hvad vil Kirken med pling-pong, harmoniske vibrationer, klangskåle og feel good i et påstået indre rum, der oven i købet betegnes som urørlig - for ikke at tale om på-

At smelte smerte – som gæst kan man fortælle om en negativ følelse, og skrive følelsen på et stykke træ, som brændes på bålet. Tag en isterning og put den i gryden. Energien fra træstykkerne vil smelte isterningerne i gryden og frigive frø, agern og grannåle, som symboliserer, at når frosne dele af os tør op, kan der måske vokse nye muligheder frem.

Mindebordet. Fokuser på det menneske, du mindes, og find et objekt, som du forbinder med ham eller hende. Følg dine impulser eller endnu bedre: følg dit hjerte. Spørgsmålet hvorfor-du-valgte-netop-det vil dernæst dukke op.

Respektfuldt hurlumhej

”Jeg besøgte kirkegården i lørdags. Det var dejligt og stemningsfuldt med bål overalt. De enkelte ”stationer” satte gang i tanker, men jeg gik ikke aktivt ind og brugte dem.

Jeg har siden hørt at nogen var sure over al den hurlumhej på kirkegården. Jeg synes det var meget respektfuldt hurlumhej, og rart med liv på kirkegården.

Jeg holder af at gå på kirkegårde, og hvis der kan tændes bål en gang imellem, vil det være smukt.”

hittene med at give kirkegårdene et skær af tivoli? De har ikke min velsignelse.” Således skrev Jens Hjort i Midtjyllands Avis et par dage før arrangementet.

Skeptikere gav sig også til kende ved at sige deres mening direkte eller ved at rykke informationsplakaterne på kirkegården ned! Blandt forhåndstilkendegivelserne var flertallet dog mere nysgerrige end skeptiske.

Det blev en uforglemmelig dag

Som arrangører oplevede vi en stor interesse for, hvad der skulle ske på kirkegården. Mange fulgtes ad i små flokke, parvis, eller forældre og børn – nogen gange også 3 generationer. Vi hørte om en kvinde, der ringede hjem til manden og beordrede ham til kirkegården. Stemningen var rar og afslappet, men også lidt højtidelig – vi oplevede

respekt og forståelse for de følelser, ritualerne uundgåeligt udløste.

Vi har set, at kunstværket har føjet nye dimensioner til kirkegården uden at gå på kompromis med respekten for stedets karakter.

Reaktioner efter arrangementet

Gæsterne blev opfordret til at give feedback – og 18 ud af 18 var uforbeholdent positive. De giver udtryk for, at de er blevet dybt berørt af stemningen og ritualerne – se tekstboks med eksempler. Der har ikke været negativ feedback direkte til arrangørerne i skrivende stund, men der har været debat på sociale medier.

Det er stor kunst

Er det kunst at samle visne blade op, og dernæst sprede dem ud på vejen? Er det kunst at tænde 10 bål på kirkegården? Er det kunst at plante krokus? Er det kunst at stille borde op mellem gravene og skænke te til gæsterne? Er det kunst at smelte isterninger i en gryde? Er det kunst at vaske tøj og hænge det på en tørresnor? Svaret på om de isolerede handlinger er kunst, er i bedste fald et måske.

Men det er stor kunst når det hele spiller sammen, og lader de besøgendes inderste følelser – både positive og negative – komme til udtryk. For det evnede ritualerne i ”All Soul’s Day Everywhere”. ■

Indrettet mindested med lys, blomst, armbånd og en sten, samt en hilsen til Pia.

Tørresnoren. Hvert klædningsstykke har et navn: bror, far, nabo, tante . . . har man en relation, som man mindes med varme følelser, kan man vaske klædningsstykket i varmt vand. Der er også en balje med koldt vand. . .

I kontakt med min sorg

”Jeg ankom glad og forventningsfuld, måske mere nysgerrig end egentlig klar på at engagere mig aktivt i mit eget sorgarbejde, men stille og roligt blev jeg alligevel ført ind til mit eget tab. Jeg oplevede grin og glæde, da jeg plantede blomsterløg og delte de sjove kælenavne, vi ind imellem får givet dem vi elsker, med en anden deltager.

Jeg fik hjælp til at blive sporet ind på mit eget tab, da jeg delte karaktertræk, minder og fortrængte evner med hjælperne ved gåsespillet og bordet med de mange figurer.

Da jeg ankom til bålet hvor det var tid til at give slip på det smertefulde og smelte det fastfrosne var jeg et helt andet sted end ved ankomsten til kirkegården 40 min. før.

Jeg var stille, i kontakt med min sorg, og det virkede utroligt stærkt at finde ind til den følelse der skulle ”brændes” af for derefter at give slip og se isternen smelte.

Herefter havde jeg ikke rigtig overskud til at gå ind i mere, men følte mig meget fredfyldt da jeg gik hjemad.

Hvor er vore kirkegårde på mange måder dejlige rum, og jeg håber, de også fremover vil kunne benyttes på lignende måde, hvor vi er mere aktive i arbejdet med de svære følelser.”

En rituel te-salon, der skænker dig minder og visdom, som du allerede har fået skænket. Minder glider frem fra gemmerne, som vandet trækker kraft ud af bladene.

All Soul's Day Everywhere

Blev til virkelighed i et samarbejde mellem KunstCentret Silkeborg Bad, KK44Festival (en lokal forening, der hvert år danner ramme om en række kulturelle og kirkelige arrangementer i uge 44), Silkeborg Kirkegårde samt Ida van der Lee og ca. 30 frivillige.

Se mere på www.idavanderlee.nl

ANARKI PÅ KIRKEGÅRDEN

Tekst og Foto: Rikke Nørulf, brandekirkegaarde@mail.dk
Kirkegårdsleder, Brande-Uhre-Skærlund kirkegårde

Den nye urneafdeling er anlagt i en veletableret skov, og er kun markeret med fire hjørnestolper.

Der er frit slag over jorden på Brande Østre Kirkegårds nye skovafdeling

Der hersker anarki på Østre Kirkegård i Brande. Og det er helt efter reglerne, at der stort set ingen regler er. I hvert fald for kirkegårdens nye skov-afdeling, som blev taget i brug for godt et halvt år siden.

De populære naturprægede gravsteder i "Heden" var udsolgt, så Brande menighedsråd ønskede at tilbyde et alternativ i samme prisklasse, og imødekomme de besøgendes ønsker om stort naturindhold, mulighed for anonymitet, men også for individualitet udfoldet indenfor organiske former, som rundanner for følelsen af et trygt og uforstyrret sted.

Urneafdelingen "Skoven"

Alternativet blev urneafdelingen "Skoven". Der var allerede veletableret skov, hvor gravstedsafdelingen skulle

anlægges, så afdelingen var let og billig at etablere.

Afdelingen er uden tydelige grænser, kun markeret af fire hjørnestolper i kerne egetræ. En smal grussti slynger sig ind i afdelingen, hvor gravene ligger spredt ud efter et usynligt kvadrat net. En bæk er placeret inde i afdelingen, og der er underplantet med *Taxus baccata*, for skabe intimitet, når man sidder på bænken.

Skoven skal være en anarki-afdeling uden stramme regler og krav – og dog, lidt regler er der:

Det er valgfrit, om man ønsker at placere et gravminde på graven, og der er ingen krav til gravmindets materiale, udover at gravmindet skal sikres, så det ikke er til fare for andre. Dog må gravmindet maksimum måle 1x1x1 meter.

Det er obligatorisk at tegne en vedligeholdelsesaftale for

En smal, snoet grussti fører ind til en bæk, der er skærmet af med en underplantning af taks.

Der er næsten ingen regler i kirkegårdens nye skovafdeling – og indtil videre har det fungeret fint.

10 år, som inkluderer at kirkegårdens personale tager sig af administration, drift og pleje af området.

Hvordan er der taget imod tilbuddet?

Indtil videre er 7 urner sat ned i Skoven. Et par af grav-

stederne er usynlige. En er markeret i skovbunden med en lille mark sten. Andre grave er markeret med en lille mindesten. Der placeres ind imellem en blomsterhilsen, tegning eller lignende. Dette fjernes, når det er udtjent. Så indtil videre fungerer det fint uden en hel masse regler. ■

FOTOKONKURRENCE PÅ HØRSHOLM KIRKEGÅRD

Af Vagn Andersen, vagn@hoersholmkirkegaard.dk
Kirkegårdsleder, Hørsholm Kirkegård

I foråret 2018 besluttede vi i kirkegårdsbestyrelsen at udskrive en fotokonkurrence for alle elever i de 6 folkeskoler og privatskoler som ligger i Hørsholm kommune.

Ideen var at børnene i kommunen skulle have kendskab til byens kirkegård, at få en snak med forældre og lærere om kirkegården og hvad det er der sker på kirkegården, hvordan kirkegården ser ud og at gøre børnene bevidste om, at kir-

kegården også er en af byens smukke parker. Vi lagde meget vægt på det skulle være i maj måned hvor kirkegården står i fuldt flor med de mange blomstrende rhododendron og de mange andre forårsblomster.

Invitationen til at deltage i fotokonkurrencen blev sendt ud til skolerne, samt annonceret i lokalavisen.

FOTOKONKURRENCE:

Lær byens kirkegård at kende!

Send os et flot stemningsbillede fra Hørsholm kirkegård

Gå en tur på kirkegården – tag 1 til 3 billeder, som du føler, er gode stemningsbilleder.

Det kan være af en busk, blomst, træ, eger, gravsten – din fantasi bestemmer.

Det er vigtigt, når du færdes på kirkegården, ikke at træde ind på de forskellige gravsteder. Vis respekt for de familier som besøger kirkegården.

Hørsholm Kirkegård, som er fælles kirkegård for hele Hørsholm-, Rungsted- og Kokkedalområdet, ligger smukt mellem Følehaveskoven, Arboretet og Slotsparken.

I dag bruger mange mennesker kirkegården som et sted, hvor man går tur og nyder de mange smukke anlæg med plæner, træer og søer.

Kirkegården er udvidet mere end 8 gange siden den blev indviet i 1807 og er derved meget varieret.

Vi vil derfor tilbyde vores mange skolebørn, at I kan gå en tur på kirkegården og opleve et af byens grønne hjørner og samtidig deltage i denne konkurrence.

Vi kunne godt tænke os, at få lagt nogle flotte stemningsbilleder ud på vores hjemmeside www.hoersholmkirkegaard.dk. (Der må ikke optræde personer på billederne)

Alle elever er velkomne til at sende max 3 billeder, som er taget med eget kamera, telefon etc.

Herefter vil et lille udvalg udpege de billeder, som kan bruges på kirkegårdens hjemmeside. Udvalget udpeger 3 billeder som giver et særligt spændende indtryk og hver af disse 3 vil blive præmieret:

1. Præmie:	800,00 kr.
2. Præmie:	600,00 kr.
3. Præmie:	400,00 kr.

Vi fik 65 fotos tilsendt og samtidig mange positive tilbagemeldinger, blandt andet en skoleklasse som havde taget emnet op og havde haft en stor oplevelse ved besøget på kirkegården. Men også forældre som havde gået tur med deres børn og haft en god snak.

De mange fotos gav os samtidig et billede af hvad børn ser og lægger mærke til på vores kirkegård. Der var mange rigtige gode, sjove og spændende fotos. Vi endte med at udvælge tre billeder, som repræsenterer hver deres tema. Vi er blevet enige om i bestyrelsen, at det har været en så positiv oplevelse, at vi gentage fotokonkurrencen igen senere. ■

Flot kombination af naturen og arkitekturen på kirkegården. Spændende og kreativ kamerateknik og flot vinkel. Foto: Mikkel fra 7. klasse på Vallerødskolen.

Smukt og idyllisk billede af en af kirkegårdens søer, med fokus på naturen. Foto: Oliver fra 7. klasse på Vallerødskolen.

Fint billede som viser forårssolens lys på et af kirkegårdens områder. Foto: Anna fra 2. klasse på Usserød Skole.

Foto: Julia Søby, 8 år, fra Rungsted Privatskole

Foto: Amalia Søby, 11 år, fra Rungsted Privatskole

Foto: Cornelia Coles, 7 år, fra Vallerød Skole

Foto: Sandra Priemé, 7.b, Hørsholm Skole

AVANT
Danmark

Én maskine med hundredevis af forskellige redskabsmuligheder lige til dit behov!

Èn lille kompakt men effektiv minilæsser

EGNER SIG PERFEKT TIL KIRKEGÅRDEN

- Hurtigskiftplade og Faste lyn-kobling
- En minilæsser der er nem at betjene
- God ergonomi med meget benplads
- Mulighed for en gas model
- Multi funktions display

4 uundværlige redskaber til kirkegården

Miljørive
12.000,00 kr

Skovl. standard
4.000,00 kr

Græsklipper 1200
21.500,00 kr

Løvsuger
42.000,00 kr

RING FOR EN DEMONSTRATION

Sjælland: 59 65 60 37 - Industrivej 17, 4534 Hørve

Jylland: 86 95 75 22 - Århusvej 12, 8670 Låsby

KATO-IHI minigravere

Salg - service - reservedele

KATO-IHI 12VXE

1260 kg · Motor 13 HK · Udskydelige bæltter 870/1130 mm
Japansk kvalitet · Servo proportional joystick

KATO IHI

Kontakt Vagn Hansen 23 67 88 44 (Syddjylland) eller Brian Sandfeld 24 81 44 88

BRDR. HOLST SØRENSEN A/S
FOR FREMTIDENS LANDBRUG, BYGGE & ANLÆG

TLF. 76 88 44 00 · WWW.BHSRIBE.DK

STAMA Løvsuger

- Elektrisk fremdrift og 13 hk B&S Vandguard motor til sugenheden.
- Lader op under kørsel.

NESBO Miljørive

- Skuffer, river og planerer i én arbejdsgang.
- Fås som bugseret eller liftophængt.
- Arbejdsbredde: 1000 - 2000 mm.

STAMA Micro EL

- Handy lille ståtruck med vippelad.
- Nem på- og afstigning.
- Stort tilbehørsprogram.

STAMA Parker EL

- Vedligeholdelsesfrie gelbatterier.
- Lad med 3-vejs tip.
- Pålidelig og let at betjene.

STAMA Mini EL

- Knækstyret og med vendbar førersæde.
- Servostyring.
- Hydraulisk tiplad (Hydr. drejelad som ekstraudstyr).

STAMA Multi EL

- Med affjedret foraksel for god kørekomfort.
- Smal model med mange tilbehørsmuligheder.
- Hydraulisk drejelad.

STAMA Evo EL

- Hydraulisk drejelade - 1100 x 1800 mm.
- Affjedret foraksel.
- Lav læsehøjde.

SE OG PRØV DET
STORE UDVALG AF
STAMA MASKINER
HOS NEDENSTÅENDE
FORHANDLERE:

Almas Park & Fritid, Ålborg &
Brønderselv

Lyngfeldt A/S, Hadsten

Anker Bjerre A/S, Holstebro &
Lermvig

Herning Skov, Have & Park A/S,
Herning

Vemas A/S, Vejle

Varde Have og Skovmaskiner ApS,
Varde

Hans Holm A/S, Tinglev

Sønderborg Skov- Park & Have
Maskincenter Aps, Sønderborg

Heden Maskinforretning A/S,
Ringe

Havdrup Maskinforretning A/S,
Havdrup

ENEMÆRKETS HOSTAHAVE

Tekst og foto: Christian Høybye Hougaard
chha@km.dk

Der er ca. 1.500 forskellige sorter af Hosta i Enemærkets Hostahave.

Hostahavens velplejede græsplæne kan fryde enhver græs entusiast

Enemærkets Hostahave ved Ringkøbing er en besøgs- have, og er bestemt et besøg værd.

En gåtur rundt i haven på den 15.000 m² store grund, kan give stor inspiration til, hvordan man kan bruge Hosta som en god bundplante, og en plante der kan lukke et område af. Hosta kan bruges i mange sammenhænge, og kombineres med mange andre planter. Man kan med fordel sætte løgplanter i et større eller mindre bed, hvor der er Hosta, så er der noget for øjet i foråret, inden Hostaen kommer frem og lukker af. Hostaen visner ned i efteråret og kan fint deles derefter, eller i foråret. Efter delingen skal den vandes, da den er sårbar efter delingen. Gødning af Hosta bør kun ske moderat, da det ellers vil gå ud over blomstringen og give store blade. Snegle har en forkærlighed for Hosta, og er der mange snegle i haven, kan det være ganske skæmmende for planten. Derfor kan det være nødvendigt at bekæmpe sneglene.

I Hostahaven er der rigtig mange hygekroge og siddepladser, hvor der er rig mulighed for at nyde de flotte planter, eller sin medbragte madkurv. I haven er der ca. 1.500 sorter. Der er et velassorteret plantesalg med mere end 500 forskellige Hostaer, en del stauder og minitræer (heksekoste).

Haven rummer også en del Rhododendron, buske, stedsegrønne planter og specielle træer. Er man græs entusiast, er der bestemt også noget at komme efter. En utrolig flot velplejet græsplæne, som bestemt tager sig godt ud og giver en flot grøn bund i haven.

Haven har åbent i perioden fra 14. maj til 15. september. Se mere på www.123hjemmeside.dk/Enemaerkets-hostahave ■

Et smukt eksemplar af Mammutblad, *Gunnera manicata*.

Specialkursus

**REKVIRES
PROGRAM!**

Form & knudebeskæring af træer

Fredericia torsdag den 21. februar 2019 kl. 9-16

- Specialbeskærne træers opbygning, formning og beskæring belyses med billeder og besøg ved plantninger.
- Kurset giver teoretisk og praktisk indsigt i indsatser i forhold til æstetik og funktion.

Hurtig tilmelding anbefales (senest 25/1).

Mulighed for gentagelse af kursus v. overtegning.
1975 kr. ekskl. moms, inkl. forplejning

Svend Andersen

Plantefokus

Professionel træ- og planterådgivning

svend@plantefokus.dk. Tlf. 3032 7233

Transportere el – benzin – diesel
250 – 1200 kg lasteevne

Vacuumsuger flere modeller

NICODAN

Nicodan Teknik Aps Lysemosen 25, DK – 8600 Silkeborg
Tlf 8757 2055 www.nicodan.dk info@nicodan.dk

Professionel rod-, stød- og stubfræsning gennem 34 år

Hækfræsning

er et af vore mest efterspurgte fræseprodukter når man skånsomt og effektivt vil fjerne rødderne fra et vildvokset buskads eller en gammel hæk.

Hasselholm AB - Box 263 - SE-441 25 Alingsås
Tel. +46 (0)322-502 90 Fax +46 (0)322-551 80 -
www.hasselholm.se - info@hasselholm.se
Vort gratisnummer: 80 88 12 16

DØDETOGET – LONDON NECROPOLIS COMPANY

Af Lene Halkjær Jensen,
lene.bladet@mail.dk

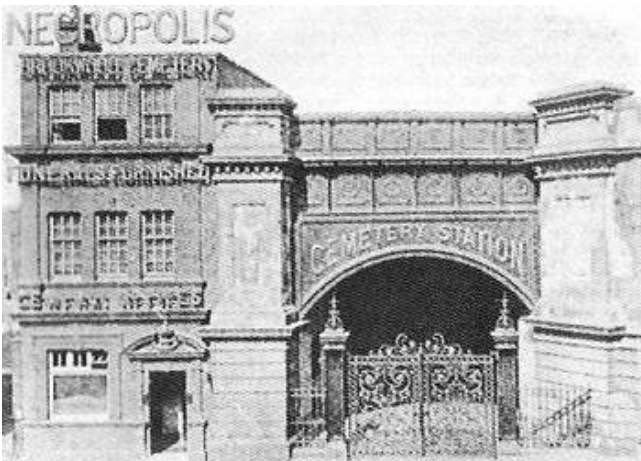
De forskellige forslag og muligheder for løsning af Londons problem med den manglende begravelsesplads. Illustration: Iridescent, GNU Free Documentation License

I den første halvdel af det 19. århundredes London, var byens kirkegårde efterhånden blevet mere end overfyldte. En af datidens nye opfindelser – jernbanen – blev set som en mulig løsning på problemet.

Overfyldte kirkegårde

I perioden fra 1801 til 1851 var antallet af indbyggere i

London steget voldsomt, fra lidt under en million til lige knap 2,5 millioner indbyggere, hvilket medførte store problemer med overbefolkning og uhygiejniske forhold. De døde havde heller ikke fået mere plads, og blev fortsat begravet på et samlet areal på 1,2 km², fordelt på ca. 200 små kirkegårde i den centrale del af London. Ofte måtte ikke helt omsatte lig graves op for at give plads

London Necropolis Companys første station i London. Den blev revet ned efter 1902, i forbindelse med en udbygning af jernbanenettet.

En billet til en kiste på 3. klasse, udstedt i 1925.

Bygningen på Westminster Bridge Road rummede London Necropolis Companys kontorer og var også indgangen for 1. klasses passagerer. Foto: Self, CC BY-SA 3.0

til nye begravelser, og en livlig handel med opgravede rester fra kirkegårde så dagens lys: Tømmer fra opgravede kister blev solgt til genbrug eller som brændsel, og knogler blev solgt i sækkevis som gødning til landbruget. Det var dog ikke alle opgravede rester, der blev genbrugt, og den intensive brug af kirkegårde skabte store sanitære problemer.

I 1842 fik en kommission til opgave at komme med forslag til en løsning på problemet med den manglende begravelsesplads i London. En koleraepidemi i 1848-1849, hvor 14.601 af Londons indbyggere døde, fik endelig sat skub i lovgivningen, og i 1851 blev det forbudt at foretage begravelser på kirkegårde i det centrale London. Begravelser skulle i stedet foregå på en af de 7 nye, private kirkegårde, der var etableret i en ring rundt

om det centrale London, efter at en lov fra 1832 havde tilskyndet oprettelse af private kirkegårde.

De 7 nye kirkegårde, Kensal Green Cemetery, West Norwood Cemetery, Highgate Cemetery, Abney Park Cemetery, Nunhead Cemetery, Brompton Cemetery og Tower Hamlets Cemetery, havde et samlet areal på ca. 1,1 km², og det stod klart at de var en midlertidig løsning, der ikke kunne rumme Londons behov for begravelsesplads i fremtiden.

London Necropolis Company

Mens myndighederne arbejdede med planer om at overtage og udvide Kensal Green Cemetery vest for London og oprette en stor ny kirkegård øst for London i Thamesmead, øjnede Richard Broun og Richard Sprye

Et LSWR lokomotiv M7, den type der blev brugt i de sidste årtier af London Necropolis Companys tid med togdrift til kirkegården i Brookwood.
Foto: P. L. Chadwick, CC BY-SA 2.0

en løsning på Londons manglende begravelsesplads - og en forretningsmulighed - i de nye jernbanelinjer, der fra 1830'erne blev anlagt i et netværk ud fra London. Deres løsning gik ud på at anlægge én kæmpestor kirkegård i Brookwood, 37 km. sydvest for London. Transporten til kirkegården skulle foregå med tog, via London and South Western Railways (LSWR) nye jernbanelinje fra London til Woking. Ideen var bl.a. at transporten med tog til kirkegården ville blive både billigere og hurtigere, sammenlignet med datidens hestetrukne køretøjer, samt at afstanden til London ville betyde, at kirkegården ikke ville komme til at hindre Londons kraftige ekspansion.

På trods af modstand fra flere forskellige sider, fik Brookwood-projektet i 1852 parlamentets godkendelse. Brookwood-projektet var i mellemtiden var blevet opkøbt af en gruppe investorer, der havde dannet aktieselskabet London Necropolis Company (LNC). London Necropolis Company havde imidlertid problemer med både finansieringen og selskabets ledelse, hvilket forsinkede og ændrede iværksættelsen af planerne.

I september 1853 erhvervede London Necropolis

Company 8,9 km² jord ved Brookwood. Det erhvervede areal lå syd for jernbanestrækningen, og i stedet for at anlægge nye stationer på hovedstrækningen mellem London og Woking, som det oprindeligt var skitseret, blev der anlagt et sidespor ind på det ny erhvervede kirkegårdsareal. Kirkegården skulle opdeles mellem anglikanere og nonkonformister (samt alle andre trosretninger); så der blev anlagt en station på hver sin afdeling. Ved hver station var der venterum og et kapel til begravelseshandlinger.

I London blev der i marts 1854 erhvervet et areal nær Waterloo Bridge Station. Placeringen blev valgt pga. nærheden til Themsen, for at lette transporten af de afdøde til London Necropolis Station. Ydermere kunne buerne under en jernbanebro til Waterloo Bridge Station omdannes til lighuse. London Necropolis Station var i 3 etager, og omfattede bl.a. venterum til 1., 2. og 3. klasse, et privat område, hvor de hestetrukne rustvogne kunne aflevere kister, et lager af ekstra kister og selvfølgelig en perron, hvorfra togene til kirkegården afgik. Stationen stod færdig i oktober 1854. Stationen blev senere flyttet til Westminster Bridge Road i 1902, da den oprindeligt

London Necropolis Companys station i London blev ramt af bomber den 16. April 1941. Ødelæggelsen af stationen blev også slutningen af togdriften ind på kirkegårdens stationer.

Resterne af den sydlige station på kirkegården i Brookwood. Bygningen i forgrunden er det Anglikanske kapel fra 1854. Foto: Iridescent, CC BY-SA 3.0

placering viste sig at blokere for nye jernbanelinjer til Waterloo Bridge Station.

London Necropolis Companys service

London Necropolis Company ville servicere både de rige og de fattige; begravelser kunne foretages på 1., 2. og 3. klasse.

1. klasse: De pårørende kunne udvælge en gravplads efter eget ønske og der var mulighed for opsætte et permanent gravminde. I private venterum på London Necropolis Station, kunne de pårørende overvære, at kisten blev sat på toget. Når toget ankom til stationen på kirkegården, kunne de pårørende igen benytte et privat venterum, indtil kisten var klar til enten begravelseshandlingen i kapellet, eller til transporten til gravstedet, hvis den kirkelige handling allerede havde fundet sted. I 1854 var prisen for en 1. classes begravelse 2 pund.

2. klasse: De pårørende havde en vis indflydelse på gravstedets placering, og kunne mod ekstra betaling få lov til at markere graven med et gravminde. En 2. classes begravelse kostede 1 pund i 1854.

3. klasse var forbeholdt fattigfolk, der ikke selv kunne betale for begravelsen. De pårørende kunne ikke selv vælge gravstedet og der kunne ikke opsættes gravminde. Men i modsætning praksis på datidens øvrige kirkegårde, fik den afdøde sit eget særskilte gravsted; det var ved lov blevet bestemt, at der ikke måtte anvendes massegrave på Brookwood-kirkegården. Der var et fælles venterum til de pårørende på 3. klasse, og begravelseshandlingen i kapellet var fælles for alle afdøde, der skulle begraves på 3. klasse denne dag.

Både på stationerne, i toget og på kirkegården, var der en klar adskillelse mellem klasser og trosretning.

London Necropolis Company var et af de få begravelsesfirmaer, der tilbød begravelser om søndagen, hvilket var en stor fordel for især arbejderklassen. London Necropolis Company overtog efterhånden også flere af bedemandens traditionelle opgaver, og kunne fx tilbyde at udsende invitationer til højtideligheden, levere kister og varetage begravelseshandlinger i et kapel ved Londonstationen. Når LNC udsendte invitationer til en 1. eller 2. classes begravelse, indeholdt denne præcise oplysninger om hvilket venterum, der skulle benyttes og hvornår toget ville afgå. Navne på de 1. classes afdøde blev råbt op på perronen, så de pårørende samlet kunne stige på toget.

På Brookwood-kirkegården kunne der købes alkohol i venterummene, både på 1., 2. og 3. klasse, og turen tilbage til London kunne af og til foregå i en temmelig opløftet stemning.

Drift

Da London Necropolis Company startede driften i november 1854 var selskabet allerede på fallittens rand: Aktiesalget havde skuffet og de enorme udgifter til anlæggelse af jernbane, kirkegård og stationer havde drænet penge-kassen. Det blev ikke bedre af, at den forsinkede opstart havde fået flere menigheder til at vælge andre løsninger til begravelsen af deres sognebørn, efter forbuddet mod begravelser på kirkegårdene i det centrale London i 1851. Mange menigheder havde valgt at benytte en af de 7 nye kirkegårde eller havde i stedet anlagt egne, nye kirkegårde i Londons forstæder. Kun få

Velvoksne mammuttræer på kirkegården i Brookwood. Kirkegården blev ikke benyttet så meget som beregnet, så der er langt mellem de gamle gravminder. Foto: Faeden1, Public Domain

menigheder valgte at benytte kirkegården i Brookwood.

LNC kom primært til at varetage begravelsen af dem, der ikke selv kunne betale, svarende til ca. 80% af handlingerne, men indgik også aftaler med forskellige foreninger og trossamfund, der fik deres egen afdeling på kirkegården i Brookwood. I løbet af de kommende årtier blev der også flyttet adskillige gravminder og ligrester fra Londons lukkede kirkegårde til kirkegården i Brookwood.

London Necropolis Company havde forventet, at der årligt ville blive foretaget mellem 10.000 og 50.000 begravelser på kirkegården i Brookwood. Dét antal kom aldrig over 4.100 pr. år.

Da kirkegården i Brookwood åbnede, var der ikke – som det ellers var blevet lovet af London and South Western Railway – åbnet en station ved sporskiftet Necropolis Junction i Brookwood. Den nærmeste station var Woking, ca. 6 km. væk. Der afgik kun ét tog om dagen til kirkegården, og efterhånden kun når der skulle foretages begravelser. Det gjorde det svært for de pårørende

at besøge kirkegården i de første år. London and South Western Railway åbnede først stationen i Brookwood i 1864, 10 år efter kirkegårdens åbning.

Billetspriserne for både pårørende og kister var fastsat ved lov, og det var forventet, at der skulle afgå 2 – 3 tog om dagen. Behovet blev dog aldrig til mere end ét tog pr. dag, og selskabets skrantende økonomi var med til at forringe denne service over tid. I de sidste år, hvor LNC stod for togdriften, blev toget aflyst, hvis der kun var 2. og 3. klasses passagerer, levende som døde. Billetspriserne blev aldrig hævet, og det var både godt og skidt for LNC's økonomi.

I 1879 opførte Cremation Society of Great Britain Englands første krematorium nær Woking, på et areal, der var erhvervet fra LNC. Den første kremering af et menneske blev gennemført i 1885. I kraft af LNC's togdrift, med de fastsatte lave billetpriser, fik LNC nærmest monopol på transporten af kister til krematoriet i Woking. Efterhånden som kremering blev mere almindeligt, var det i en årrække et godt tilskud til selskabets økonomi. London Necropolis Company stod for transporten af

Mindesmærket for de ukendte faldne, allierede soldater blev indviet af Dronning Elisabeth II i 1958. Foto: SuzanneKn, Public Domain

Skinner og sveller blev fjernet fra kirkegården i 1947. Planerne om at omdanne det tidligere jernbanespor til en befæstet vej blev aldrig udført. Foto: Iridescent, CC BY-SA 3.0

kister til krematoriet i Woking og stationerne på kirkegården i Brookwood indtil 1941, hvor London Necropolis Station blev ødelagt under bombardementet af London. Efter ødelæggelsen af stationen i London, måtte LNC lave en lave en transportaftale med det, der nu hed Southern Railways, og de lave billetpriser gjaldt nu kun kisten og følget til begravelsen. Efter 1941 blev kisterne transporteret i bil eller i de almindelige togs bagagevogne, og jernbanelinjen ind på kirkegården blev

ikke længere benyttet. Skinner og sveller blev fjernet fra kirkegården i 1947.

Afvikling

Allerede i 1850'erne forsøgte LNC at sælge dele af det overskydende areal ved Brookwood, for at finansiere selskabets fortsatte drift. Der var restriktioner på hvad arealet måtte anvendes til, så i de første årtier gik det langsomt med salget. Reglerne blev ændret, og i årene ef-

Den amerikanske krigskirkegård. Foto: Lewis Hulbert, CC BY-SA 4.0

Ramadan Güneys mausolæum på kirkegården i Brookwood. Foto: Jack1956, Creative Commons

ter 2. verdenskrig steg priserne på jord udenfor London. London Necropolis Company hentede efterhånden de fleste af indtægterne på udvikling, salg og lejeindtægter af arealerne omkring Brookwood, og den del af virksomheden blev interessant for andre investorer. I 1959 blev de fleste af London Necropolis Company's aktiver overtaget af Alliance Property, hvilket var afslutningen på LNC som et selvstændigt selskab. Resterne af London Necropolis Company ejede fortsat kirkegården i Brookwood, indtil den i 1973 blev solgt til Maximillian Invest.

London Necropolis Companys principper har haft stor indflydelse på begravelsesindustrien og indretningen af kirkegårde i England. Udbygningen af bysamfundet omkring Brookwood, kan i høj grad også tilskrives LNC's aktiviteter.

Kirkegården i Brookwood

Af de 8,9 km² jord, London Necropolis Company havde erhvervet i Brookwood, blev 1,6 km² taget i brug til kirkegårdens første etape. Arealet blev aldrig udvidet, men det var verdens største kirkegård da den blev taget i brug i november 1854.

Kirkegården blev anlagt med henblik på, at den skulle blive Londons primære begravelsesplads, og at den derfor ville få national betydning. Der blev lagt vægt på at den skulle være et smukt sted, med stedsegrønne træer, blomster og dufte året rundt. Bl.a. blev nogle af de første mammuttræer (*Sequoiadendron giganteum*), der blev

importeret til Europa, plantet her.

Selvom antallet af begravelser på kirkegården i Brookwood aldrig kom op på det forventede antal, fortsatte London Necropolis Company med at udvikle og investere i kirkegården. I 1887 blev Cyril Tubbs ansat, med vide rammer for at øge LNC's indtægter. Han fik bl.a. udstykket dele af det overskydende areal til bebyggelse og en golfbane, samt åbnet et stenhuggeri og et gartneri på kirkegården. Stenhuggeriet blev en succes, der leverede gravminder og gravpynt til resten af landet i adskillige årtier. Kirkegården blev gjort mere besøgsvenlig, med anlæggelse af flere hovedstier, navngivning af afdelinger og nummerering af gravene – et system, der stadig bruges i dag.

I 1920'erne og 1930'erne var kirkegården et udflugtsmål i sig selv; træerne og beplantningen i det oprindelige kirkegårdsanlæg havde efterhånden nået en størrelse, der gjorde kirkegården til en smuk park.

I 1917 donerede LNC 4.000 m² af kirkegården til en mindelund for faldne soldater og søfolk fra den 1. verdenskrig. Arealet blev købt af Commonwealth War Graves Commission i 1921. I 1923 købte USA et areal af LNC, ved siden af krigskirkegården, hvor USA's faldne soldater fra den 1. verdenskrig blev genbegravet. Efter den 2. verdenskrig blev de 2 krigskirkegårde udvidet til også at omfatte særskilte afdelinger for flere af de allierede landes faldne soldater. I 1958 indviede Dronning Elisabeth

II Brookwood Memorial, et mindesmærke for ca. 3.500 ukendte faldne, allierede soldater. Krigskirkegårdene udgør i dag et samlet areal på ca. 150.000 m².

Efter 1959, hvor LNC's indtægtsgivende aktiviteter blev overtaget af Alliance Property, blev der ikke foretaget megen vedligehold eller udvikling af kirkegården, og den forfaldt langsomt. Maximillian Invest, der købte kirkegården i 1973, fik tilladelse til at sælge dele af den jord, der ellers var reserveret til kirkegårdsbrug, og selvom dele af fortjenesten herfra skulle bruges på kirkegårdens vedligehold, ophørte vedligeholdelsen af kirkegården stort set.

I 1985 blev kirkegården købt af Ramadan Güney, der ejede kirkegården indtil 2014, hvor den blev overtaget af Woking Borough Council. Güney-familien satte gang i en renovering af kirkegården, hvor der langsomt blev ryddet op i det vildnis, som kirkegården efterhånden havde udviklet sig til, og de vigtigste mindesmærker blev restaureret. Güney skabte også kontakt til Londons forskellige muslimske samfund, for at fremme brugen af kirkegården.

I 1989 blev kirkegården udpeget som 'Conservation Area' og efterfølgende som 'Site of Special Scientific Interest'. Güneys forskellige nye tiltag har medført, at dele af kirkegården, der blev solgt fra i 1970'erne, nu er købt tilbage til kirkegårdsbrug.

I dag har kirkegården mange forskelligartede tilbud; bl.a. flere forskellige muslimske afdelinger og mulighed for både Green Burial og Woodland Burial. Kirkegården har også mange udadvendte aktiviteter, som fx træplantningsdage, bogsalg og meget andet.

Kirkegården i Brookwood er stadig Englands største kirkegård.

Kilder:

Historien om London Necropolis Company er groft forkortet i denne artikel, og er primært baseret på kilder fra Wikipedia. Har du lyst til at se mere om kirkegården i Brookwood, kan den 'besøges' på www.brookwoodcemetery.com ■

HAR I UDFORDRINGER MED UKRUDT? HVORDAN ER JORDENS GØDNINGSTILSTAND?

- BÆREDYGTIGE LØSNINGER I ÉT PRODUKT, PRØV JORDFORBEDRING LAVET PÅ HESTEMØG.
- SØREN KØRER GERNE FORBI MED VAREPRØVER.

- LANGTIDSVIRKENDE ORGANISK GØDNING.
- MÅ ANVENDES TIL ØKOLOGISK BRUG.*

**- FÅ ET BESØG
INDEN SÆSONEN
STARTER.**

RING 96 19 18 80

Champost® | Gærupvej 11 | 7752 Snedsted | Tlf.: 96191880 | e-mail: hg@champost.dk

* Et ikke-økologisk produkt, der er godkendt til økologisk jordbrugsproduktion efter retningslinjerne i rådsforordning nr. 834/2007.

LEDERMODUL 2 – I HELT NYE OMGIVELSER!

Tekst og foto: Tommy Nilsson, tn@herstedvesterkirke.dk
Kirkegårdsleder, Herstedvester Kirkegård

Kursisterne på FDK's ledermodul 2 var glade for de nye omgivelser i centrum af Svendborg.

I dagene 2.-4. oktober 2018 afholdt FDK ledermodul 2 – lederen og medarbejderne - i nye omgivelser på Best Western Hotel Svendborg.

Vi har efter flere opfordringer ledt efter nogle nye lokaler til vores kurser, som stadig skal ligge centralt i landet.

I Svendborg fandt vi et dejligt centralt beliggende hotel, hvor servicen er i top, maden er lækker og inspirerende og hvor alle kursister får tildelt et flot værelse.

Vi var selvfølgelig spændte på, om vores forventninger ville blive indfriet, men med udtalelser som bl.a.:

”det har fået et løft”, ”meget bedre, et godt løft” og ”det er lækkert” blev vores værste antagelser gjort til skamme. Vi er alle væk fra vores familier i næsten 3 dage, og bruger meget energi på at koncentrere os om alle de informationer, der bliver puttet i os. Derfor mener vi også, at det er vigtigt at vi kan føle os hjemme, og have nogle gode dage.

Derudover er valget af Svendborg heller ikke helt tilfældigt. Byen indbyder til en gåtur, hvilket også blev kommenteret på det første kursus.

Derfor har vi valgt af ændre lidt på starttidspunktet på dag 2 fremover. Her vil vi starte lidt tidligere end vi plejer, så alle får en mulighed for at få lidt luft om eftermiddagen.

Næste gang vi ”byder op til dans” i Svendborg bliver i dagene 25.-27. marts 2019, hvor vi vil afholde ledermodul 3 – ”Lederen som forhandler og konfliktløser”. Hvis det har fanget din interesse at deltage, så er du vel-

kommen til at kontakte os på kursus@danskekirkegaarde.dk så vi kan booke en plads til dig.

Derudover kan du altid holde dig opdateret på www.danskekirkegaarde.dk, hvor du kan læse om vores kurstillbud.

Kursusudvalget i FDK

Uffe Strandberg Larsen og Tommy Nilsson ■

Dan Sand

MILJØVENLIGE EL-MASKINER TIL KIRKEGÅRDEN

ELTOR SHARP

Eltor Sharp er en miljøvenlig og energibesparende el-truck, der med sin lydlose og elegante kørsel egner sig godt til kirkegårdens snævre og lange gange. Maskinen er nem at betjene for alle, og har et højt sikkerhedsniveau.

Vare-nr. 9410311

KIRKEGÅRDSBØR

Kirkegårdsbøren er den klassiske minidumper tilført den nyeste teknik, som matcher tidens krav til funktionalitet, sikkerhed og arbejdsmiljø. Med sine brede dæk står den godt fast, og skåner kirkegårdens belægning.

Vare-nr. 8154555

SMART GO 840 EL

Med denne SMART GO 840 EL kan du nemt og hurtigt komme rundt på kirkegårdens store arealer, og udføre de daglige opgaver. SMART GO'en kører på vedligeholdelsesfrie batterier, og er nærmest lydløs på kirkegården.

Vare-nr. 9410902

GRUNDKURSUS FOR KREMATORIEMEDARBEJDERE

Tekst og foto: Tommy Christensen,
tcchristensen@outlook.dk

Hvem sagde at krematoriearbejde kun er for mænd?

DKL har i perioden 30. oktober – 2. november 2018 afviklet kursus for krematoriemedarbejdere i Svendborg.

Der var 16 kursister fra alle egne af Danmark og som altid har det været en stor fornøjelse og en lærerig oplevelse at møde repræsentanter fra vores forholdsvis lille, men for samfundet vigtige branche. Blandt kursisterne var der også et par nye kirkegårdsledere, som snuste ind og var nysgerrige i forhold til det for dem helt nye ansvarsområde.

DKLs grundkursus henvender sig til alle, både dem med mange års erfaring og i høj grad til nye og mindre erfarne

medarbejdere. Kursusindholdet spænder over meget og meget, som fx alle de tekniske spørgsmål og problemstillinger, med indlæg fra krematoriekonsulent, ovnmurer og firmaer af de ypperste med hensyn til styring og vedligeholdelse. En vigtig og spændende del af kurset er arbejdsmiljø og sikkerhed, og her har krematorievirksomheden en spændende udfordring; en udfordring som minimeres væsentligt, hvis man er godt forberedt og kender sit anlæg/hus ned til mindste detalje. Netop på grund af dygtige samarbejdspartnere og gennemtænkte og velstrukturerede arbejdspladser, samt grundig oplæring, med mulighed for efteruddannelse af medarbejderne på de danske krematorier, er der sjældent nævneværdige

Man skal være agtpågivende når man rykker ind.

Der er også plads til aftenhygge.

problemer. Vi har et fremragende samarbejde med Beredskab Fyn om det brandtekniske, både med en teoretisk og en praktisk del. Svendborg kirkegårde, som vi også har et supergodt samarbejde med, ligger med deres krematorium faciliteter til en realistisk brandøvelse, hvor kursisterne deltager aktivt.

I kursusindholdet er også indeholdt en lektion om "Mødet med mennesker i sorg" som er relevant, ikke mindst for krematorier med tilhørende kapelfunktion. Her er det en sognepræst der udfordrer og delagtiggør kursisterne. Der er indlagt et virksomhedsbesøg, i år hos en lokal bedemandsforretning hvor der, udover besigtigelsen,

var en god dialog omkring det daglige samarbejde de 2 instanser imellem.

Et indholdsrigt kursus målrettet branchen, hvor vores medarbejdere får sat ansigter på kolleger, som har præcis de samme udfordringer i dagligdagen. Snakken efter aftensmaden og det netværk der etableres her er uvurderligt.

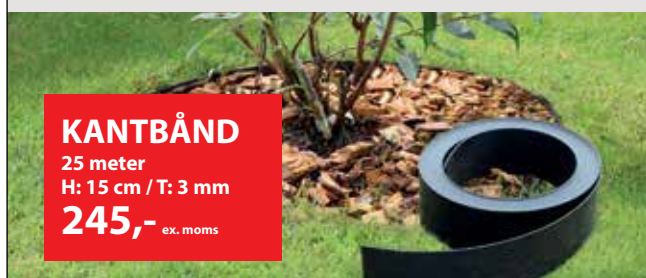
DKL bestræber sig på fornyelse fra kursus til kursus, og er selvsagt på tærne hvis der blæser nye vinde, så hvis branchen vil det, er der også et krematoriegrundkursus i 2019. ■

TILBUD
40 stk. køreplader
10x3000x1100 mm
12.500,- ex. moms

BESKYT UNDERLAGET OG ETABLÉR ADGANGSVEJE

Køreplader i kraftig 10 mm genbrugsplast, med skridsikker struktur på den ene side for bedre greb.

KANTBÅND
25 meter
H: 15 cm / T: 3 mm
245,- ex. moms

KANTBÅND ER YDERST EFFEKT SOM UKRUDSBARRIERE

Få skarpe afgrænsninger mellem græsplæne, gangarealer og blomsterbede.

www.danbox-plast.com

Tlf. 86 46 10 55

DANBOX

ANNESTAUSHOLM
Landskabsarkitekter

Skovatsnit på kirkegård

Kirkegårde

- Helhedsplaner, udviklingsplaner og driftsplaner

Kontakt os for en uforpligtende samtale

www.annestausholm.dk

Tlf. 46 40 27 71 - afs@annestausholm.dk

Danske
Stenhuggerier
minder & mennesker

DS - Gravstenssikring

- Danske fagfolk med kendskab til kirkegårdene
- Indgående indsigt i arbejdsmiljøregler

Danske Stenhuggerier
tilbyder opretning
og sikring med egen
arbejdsstyrke..

minder
&
mennesker

- Tilbudsgivning
- Billedokumentation af alle projekter
- Gennemprøvede løsninger
- Kvalitetskontrol

Danske Stenhuggerier A/S . Malervej 1 . 8766 Nørre-Snede
Tlf. 70 250 650 . danske@stenhuggeri-as.dk . www.danske-stenhuggerier.dk

Åbent hus 28. december i
Hadsten afdelingen kl. 10-16
Se mere på www.stemas.dk

WEIDEMANN

Danmarks mest populære minilæsser melder klar til vintertjeneste!

Med markedets laveste driftsomkostninger er Weidemann minilæssere til jer, der forventer kvalitet og pålidelighed.

Vores serviceafdeling er på i samtlige døgnets timer og 365 dage i løbet af året. Vores dygtigere montørstab har veludstyrede servicevogne og tilbyder professionel vedligeholdelse og assistance, når I har brug for det.

Ring og få en fast pris på et vintereftersyn!

Stemas Maskinsalg A/S
Tolsagervej 2, 8370 Hadsten
86 43 49 00
www.stemas.dk
stemas@stemas.dk

Maskintølvænder
siden 1981

STEMAS
member of JMM GROUP, Scandinavia

Lyngge Naturgødning ApS

e-muld

**Muld • Spagnum • Barkflis • Træflis
Topdressing • Grus • Granitskærver**

*Levering med lastbil eller afhent selv
Container udlejning*

www.l-n-g.dk

Slangerupvej 16 · 3540 Lyngge · 48 18 73 50

- også i bigbags

*Vi er dem med
det
brede sortiment*

Vi ønsker alle en god Jul samt et godt Nytår.
Vi ser frem til at mødes igen i det nye år.

Vejenbrød Planteskole A/S

Vejenbrødvej 25 - 2980 Kokkedal - Tlf. 48 28 01 77
www.vp-as.dk - salg@vp-as.dk

www.vmloader.dk | 9744 1700 | 6161 6942

Vinderup Maskiner A/S

Kontakt en VM Loader forhandler i dit nærområde

Vinderup & Nykøbing | Vinderup Maskiner | 9744 1700 | 6161 6942
Sønderborg | Sønderborg Skov - park & have | 7443 4050
Varde | Varde Have og Skovmaskiner | 8615 6302
Køge | Minitraktorgården Køge | 5599 3737
Næstved | Minitraktorgården | 5572 5376
Hornslet | Elite Service | 7521 0940

Besøg www.vmloader.dk og se det fulde produktprogram

1022LX (22hk)
PRIS
117.800,-

1026LX (26 hk)
PRIS
144.800,-

Kubotamotor, 3 cyl. m/vandkøling, Hurtigskift
Redskabshydraulik i joystick og komplet lypspakke

Priserne er excl. moms

TWINCA

DUMPER

Kontakt
Dan-Sand
DSN A/S · TLF. 96 56 41 00 · WWW.DANSAND.COM

for uforpligtende demonstration.

Twinca Contractor ES-800

Contractor ES-800 har sakselift og højtip. Det betyder, at du kan arbejde effektivt og spare både tid og penge. F.eks. kan du fylde en container eller et lad hele vejen rundt og undgå spild.

Kører på el
Autostyrtøj
Lastkapacitet op til 1000 kg.
Driftstid: op til 14 timer
Hastighed: 0-6 km/t

Vejl. udsalgs pris
74.900Dkk
ekskl. moms.

Twinca Contractor E-500

Contractor E-500 er en smal model med kun 80 cm i bredden og lastkapacitet på 500 kg.

Kører på el
Autostyrtøj
Lastkapacitet op til 500 kg.
Driftstid: op til 5 timer
Hastighed: 0-6 km/t

Vejl. udsalgs pris
52.900Dkk
ekskl. moms.

Alle vore maskiner er produceret i højeste kvalitet med lav vedligeholdelse og ergonomisk design.

RING 96 56 41 00

Alle priser er eks. moms og fragt. Forbehold for trykfejl & prisstigninger.

DSN AS
N.A. JENSENSVEJ 1,
TORNBY
9850 HIRTSHALS
WWW.DANSAND.COM

Tekst og foto: Tommy Christensen,
tcchristensen@outlook.dk

Kirkegårdens materialeplads er ofte et skatkammer af gode og brugbare granitmaterialer.

På de danske kirkegårde er en velfungerende og rummelig materialeplads en vigtig detalje og et helt uundværligt element.

Nogle er ryddelige og praktisk indrettede, andre roder lidt; præcis som det er med så mange ting her i tilværelsen. Det må vist være et spørgsmål om temperament og det enkelte individ, gravere og kirkegårdsledere imellem.

Et har disse pladser ofte tilfælles, nemlig et skatkammer af granitmaterialer, som bare ligger ubrugte hen. I forbindelse med, eller som en kombination i forbindelse med oprydning på materialepladsen, er sådanne materialer ganske fantastiske i anlægsøjemed ude på kirkegården.

På Svendborg Assistens kirkegård havde vi et græsareal under skyggefulde lindealleer. Græsset mistredes og så lidt trist ud. Men grønt skulle her være og hvem siger at det skal være græs, når der er andre muligheder. Vores materialeplads (som i øvrigt er pæn og ryddelig) indeholdt, blandt meget andet, et bjerg af sokkelsten fra gamle gravtetre, et værdifuldt materiale som måtte kunne bruges i fornyelsesprocessen af dette udpinte græsareal. Da det efterhånden er en del år siden, var det et slidsomt og hårdt stykke vinterarbejde, uden hypermoderne hjælpemidler. Men godt hjulpet af stærke og raske medarbejdere og et ikke helt moderne grave/løfteaggregat, lavede vi af disse smukke granitmaterialer et gigantisk og hamrende solidt højbed, som efterfølgende blev tilplantet. Se det er en "win – win "

Billederne taler for sig selv. ■

Droner giver digitale kort på en simpel, sofistikeret og økonomisk måde!

Det er ikke så kompliceret at oprette digitale kort korrekt. Der er mange penge at spare ved at gøre det rigtige undervejs. Vi vejleder dig og sikrer, at du får den bedst mulige basis og viden.

Ortofoto er brugt til kortlægning. Alt er skalerbart og kan måles.

Det digitale kort forenkler og sparer penge. Forskellen på et digitalt kort og et papirkort er, at det digitale kort kan anvendes til al virksomhed på kirkegården, og at det løbende kan opdateres. Det danner grundlag for seriøst arbejde. De tegner enkelt mål, planlægger og justerer aktiviteterne:

- Gravregister
- Planlægning af arbejdet på kirkegården
- Pleje- og vedligeholdelsesplaner inkl. træbevaring
- Tidsmåling
- Planlægning af nye anlæg
- Oversigt over gravstens tilstand og sikring af disse
- Arbejdsgrundlag for entreprenører

Vi leverer helhedsløsninger og viser vejen. De behøver ikke at kunne tegne kort selv. Det klarer vi. Når kortene er klar, kan vi tage os af opdateringer; så kan De fokusere på vigtigere ting. Vi hjælper hele vejen.

Kontakt os for mere information. De finder vores kontaktinformation i bunden af siden.

Hilsen

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Fredrik Hansson'.

Fredrik Hansson, VD Swescan.

Droneteknik med kunden i fokus. Swescan har siden 2013 været på forkant, når det drejer sig om at tegne kort baseret på forfinet teknik. Vi anvender droner, som flyver på forudindstillede ruter. Derefter har vi en tæt kontakt med kunden, når vi fremstiller digitale kort. Med ortofoto som basis for kortene får De et godt overblik. Mange tilfredse kunder kan bevidne vores gode, eksakte og effektive samarbejde.

Referencer, store som små: Göteborg, Malmö, Helsingborg, Landskrona, Häljarp, Ekerö, Båstad, Kvistofta, Höör, Karlstad, Bromölla, Nyköping, Huddinge, Umeå m.fl.

Vi leverer til:

Kontakt Danmark:
Kim Mortensen +45 51 96 16 07
e-mail: kim.mortensen@swescan.dk

SWE > SCAN
Ortofoto og kirkegårdskort

www.swescan.dk

Kontakt Sverige:
Fredrik Hansson +46 721 88 01 01
e-mail: fredrik@swescan.se

HENRIK LUND SØRENSEN

Af Henrik Lund Sørensen, kgkontor@alderslystkirke.dk
Kirkegårdsleder, Alderslyst Kirkegård

Man kan godt studse lidt over navnet Alderslyst, når man ikke er lokal. Det lyder måske nærmere som navnet på et plejehjem, men det er navnet på kirken, kirkegården og sognet.

Alderslyst sogn er en bydel i den nordlige del af Silkeborg, bydelen fik sit navn i 1873. I 1906 var der 426 indbyggere i bydelen Alderslyst. I 1929 da kirken blev bygget var der ca. 2.000 indbyggere. Indtil kirken blev bygget, brugte sognets beboere den gamle middelalderkirke i Balle. Kirkegården blev etableret i 1926 på et 2,8 ha. stort jordstykke, med den første begravelse juni 1927. Da kirkegården og kirken blev etableret og bygget, var det på bar mark og delvis mosebund, ingen anden bebyggelse omkring. Sidenhen er byen vokset op rundt omkring, så vi nu ligger ret centralt i sognet. Sognet har vokset sig større til nu godt 11.000 indbyggere, men kun godt 8.000 medlemmer af folkekirken. Den forholdsvis lave medlemsprocent skyldes at sognet består af flere etniske minoriteter. Et sogn der favner alt fra de billigste adresser til nogle af de dyreste adresser i Silkeborg.

Kirkegårdens udvikling

I 1955 købtes endnu et jordstykke, hvilket gentog sig igen i slutningen af halvfemserne, så kirkegården nu er på i alt 6 ha. + 1 ha. omkring sognehuset. Det meste af kirkegården er tegnet af den københavnske havearkitekt Johannes Tholle. I 2008 blev den sidste del af kirkegården anlagt og

Jeg er oprindeligt uddannet som agrarøkonom, og har siden suppleret uddannelsen med AMU-kurser indenfor anlægsgartneri og FDK's lederkurser.

Et udsnit af Alderslyst Kirkegård, set lidt fra oven. Dronefoto: Lars Blichfeldt, medarbejder på kirkegården.

Granitskulpturen 'Porten' er lavet af Erik Heide. I baggrunden skimtes Sven Havsteen-Mikkelsens glasmosaikker i kirkens vinduer.

tegnet af Årstiderne Arkitekter.

Jordboniteten er sandjord, nogle steder med mosebund under. Når vi har begravelse giver det udfordringer ved gravning af graven. Den bedste måde at beskrive det på, er at forestille sig at skulle grave i sukker. Hvis ikke der er tæt afstivning fra top til bund skrider graven sammen. En sommer som den forgangne har også givet udfordringer med at få hække og planter til at overleve, men det lykkedes med en stor indsats fra mine gartneres rettidige omhu i forhold til vanding.

Vi har årligt ca. 160 nedsættelser med en fordeling på 80 % bisættelser og 20 % begravelser, sidst nævnte trukket op af etniske minoriteter. I foråret 2017 blev der indviet en muslimsk afdeling på kirkegården, den første begravelse havde vi i april 2018. Jeg synes, det er spændende at få et lille indblik i andre kulturer og jeg har kun haft positive oplevelser dermed.

Alderslyst Kirkegård er en kirkegård med forskellige typer gravsteder og nogle spændende anlæg, som jeg glæder mig til udvikle og videreføre med respekt for mine forgængeres arbejde. Min tanke er at få nogle flere forskellige typer planter end de mere traditionelle "kirkegårdsplanter". At få lavet nogle staudebede, dels på nogle sløjfede gravsteder, dels andre steder på kirkegården, hvor det giver mening. En opgave jeg sammen med nogle af gartnerne tager fat på planlægningen af her til december, med be-

gyndende udførsel til foråret. Vi er dog tyvstartet en lille smule her i efteråret.

Jeg har en målsætning om, at besøgende på kirkegården går herfra i lidt bedre humør end da de kom. Det vil jeg arbejde for ved at kirkegården fremstår velholdt, samt at der kommer flere farver og dufte. Desuden bør kirkegården give mulighed for tid og rum til fordybelse.

Alderslyst Kirkegård er en kirkegård med asfalterede veje, og det har igennem mange år været tilladt at køre i bil ind til gravstederne. Det var efterhånden ved at have et sådant omfang, at både besøgende gravstedsindehavere og mine gartnerne følte sig meget generet af det. Desuden opstod der situationer med manglende respekt, hvor der blev kørt tæt forbi rustvogn og følget ved en bisættelse. I slutningen af juni i år blev lågen lukket, så det kun er gangbesværede, der har lov til at køre i bil på kirkegården. Jeg var noget spændt på, hvordan de besøgende reagerede på det, men det har overvejende været positivt. Som en enkelt gravstedsindehaver udtrykte det: "Førhen kørte jeg i bilen hen til gravstedet, nu går jeg – og det er faktisk dejligt".

Min uddannelsesmæssige baggrund

Jeg er oprindeligt uddannet indenfor landbruget, med grønt bevis og en agrarøkonom uddannelse. I min ungdom har jeg arbejdet med praktisk landbrug og som selvstændig landmand med malkekøer, indtil jeg i en alder af 32

November billede med løvfald fra kirsebærtræer.

år, i samråd med min kone, besluttede mig for, at det måtte være nemmere med et halvdags job på 37 timer. Landbruget og dermed også bolig og arbejdsplads blev solgt til videre drift. Min kone har hele tiden været udearbejdende som skolelærer.

Vi købte hus i Aalestrup i Vesthimmerland og jeg startede som sælger indenfor foderstofbranchen. Efter et år skiftede jeg til at blive kvægrådgiver i en landboforening. Efter 3 år som kvægrådgiver kribledede det i fingrene efter at lave noget mere praktisk arbejde igen, så jeg søgte og fik stillingen som graver og kirketjener ved Aalestrup kirke. En kirkegård og præstegårdshave med et samlet areal på 2,3 ha. Som hjælp til at løse opgaven havde jeg 2 fuldtidsansatte gartnere + lidt løs medhjælp. I de følgende år uddannede jeg mig via AMU-kurser til anlægsgartner og senere påbegyndte jeg lederuddannelsen indenfor FDK.

Efter en del års ansættelse opstod tankerne om, hvorvidt jeg skulle blive i stillingen indtil pension eller om der skulle prøves noget nyt, samtidig havde jeg også lige passeret de 50 år. Da jeg så stillingsopslaget som kirkegårdsleder ved Alderslyst Kirke og havde været på besøg for at se forholdene, besluttede jeg at søge stillingen og var så privilegeret at blive ansat. Det har jeg bestemt ikke fortrudt. Jeg startede d. 1/9-2017 og er nu begyndt på mit andet år. Jeg skal da ærlig indrømme, at det første år har

været spændende og givet nogle udfordringer, men jeg glæder mig til, de næste mange år, at få muligheden for at udvikle og præge Alderslyst Kirkegård med mine tanker og ideer. Jeg er så heldig at have en god og engageret medarbejderflok, samt et menighedsråd, der er sig sine opgaver bevidst og gerne vil udvikle arbejdspladsen, kirken og kirkegården.

Fra at kunne cykle 5 min. til arbejde er jeg nu blevet pendler med en times kørsel hver vej. Det har jeg vænnet mig til, ikke mindst grundet at vi ikke længere har små børn; vores 4 drenge er mellem 14 og 22 år. Det giver en stor "frihed" i dagligdagen.

Kunst

For de kunstinteresserede har vi på Alderslyst Kirkegård 6 skulpturer skabt af kunstneren Erik Heide. De 5 af skulpturerne er placeret på plæner, hvor der er gravsteder uden personlige sten. Den første skulptur "Porten" er opsat i 1978 og den sidste - "Fugleflokken"- er opsat i 2012. Udover skulpturerne på kirkegården, er der 12 Steler på gangstien, der forbinder kirken og sognehuset, ligeledes udført af Erik Heide.

Kirken, der er opført i 1929 i gammel landsby-stil, er pyntet med glasmosaik; både som alterbillede og i ruderne. Alle er udført af kunstneren Sven Havsteen-Mikkelsen. ■

Kirkegårdskonferencen 2019

Torsdag den 7. marts, Nyborg Strand – Hotel og Conferencecenter

Hold kirkegården attraktiv

Kirkegården er et helt særligt tilbud med værdi på mange fronter. Men der er konkurrenter i farvandet, blandt andet askespredning og private begravelsespladser – og udfordringer i form af høje priser og utidssvarende kirkegårdsanlæg. Kirkegårds-konferencen 2019 sætter derfor fokus på, hvordan man holder kirkegården attraktiv og konkurrencedygtig. Du kan desuden møde Torben Wiese, som ved alt om vaner og deres betydning for den service, vi yder.

Hør blandt andet disse indlæg:

- **Planlægning og engagement skaber tidssvarende kirkegårde**
Jan Støvring, landskabsarkitekt og seniorkonsulent, Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning
- **Konkurrerende tilbud: Hvordan forholder vi os til askespredning**
Leif Arffmann, tidligere provst i Vejle Provsti
- **Hvor sorgens ensomhed brydes**
Anne Kjærsgaard, teolog og forsker, Aarhus Universitet/Folkekirkens Uddannelses- og Videncenter
- **Kompetente medarbejdere er afgørende for fremtidens kirkegårde**
Annie Sønderby, uddannelseskonsulent, AMU Nordjylland/Sandmoseskolen

Pris

1.195 kr. ekskl. moms

Tilmelding

Senest den 21. februar på www.ign.ku.dk/kirkegaarde
Maks. 700 deltagere

Spørgsmål om tilmelding besvares af Tanja Nørgaard på tlf. 9627 2226 eller tn@organicer.dk

Program

Se hele programmet på www.ign.ku.dk/kirkegaarde

Yderligere oplysninger fås hos Tilde Tvedt på tit@ign.ku.dk eller tlf. 3533 1772

Arrangører

Konferencen arrangeres i et samarbejde mellem Foreningen af Danske Kirkegårdsledere, Forbundet af Kirke- og Kirkegårdsansatte, Landsforeningen af Menighedsråd og Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning

KORT NYT

1

Norge: Pris for bedste hjemmeside

Den norske forening for gravpladskultur har indstiftet en pris, der hvert år uddeles til en person eller forvaltning, der har gjort en særlig indsats for at fremme den norske gravpladskultur. I år var temaet for prisen informationsarbejde, og prisen skulle derfor uddeles til den bedste hjemmeside.

Det blev Sandness kommune der løb af med sejren og præmien på 10.000,- kroner.

Kilde: www.gravplasskultur.no

2

Ny formand i Norsk Forening for Gravplasskultur

Per Øyvind Skrede er blevet valgt som ny formand i Norsk forening for Gravplasskultur. Han afløser Inghild Hareide Hansen, der har været formand i to perioder. Per Øyvind Skrede er til daglig gravpladschef i Stavanger og har været medlem af bestyrelsen i Norsk forening for Gravplasskultur siden 2016.

Kilde: www.gravplasskultur.no

3

Ny vejledning om kistehåndtering

FAR - Folkekirkens Arbejdsmiljørådgivning - har på deres hjemmeside www.kirketrivsel.dk offentliggjort en ny vejledning om kistehåndtering. I vejledningen slås det fast, hvem der har ansvaret for at håndtere kisten hvornår: det har menighedsrådet/de ansatte, når først kisten er leveret af de pårørende eller bedemand. Vejledningen viser en række hjælpemidler til forskellige forhold, for håndteringen af en kiste skal selvfølgelig ske uden løft.

4

Sverige: Flere og flere begravnes uden ceremoni

Antallet af begravelser eller kremeringer uden forudgående begravelsesceremoni stiger støt i Sverige. På bare 5 år er andelen steget fra 1,4% til 7,3% i Värmland og Dalssländs Len. På landsplan er andelen 7 %.

Som en af årsagerne til den hurtige stigning, peges bl.a. på at lovgivningen i 2012 blev ændret, således at der maksimalt måtte gå 1 måned fra dødsfald til kremering eller begravelse. Førhen var det 2 måneder. Det har mange åbenbart svært ved at nå, og valget falder derfor på helt at undlade begravelseshandlingen. I 2017 stod Svenska Kyrkan for 74% af begravelseshandlingerne, 11% var borgerlige, frikirkerne varetog 4%, andre trossamfund tegnede også for 4% af begravelseshandlingerne – og 7% valgte altså slet ikke at afholde en begravelseshandling.

Kilde: sverigesradio.se

5

Sverige: Gravsten kvæster 7-årig

Lørdag den 6. oktober væltede en gravsten ned over en 7-årig pige. Pigen brækkede benet ved ulykken. Det skete på Töllsjö kirkegård, ca. 40 km øst for Göteborg. Politiet efterforsker, hvordan ulykken kunne ske. Samme dag, samt om søndagen, blev samtlige 500 gravsten på kirkegården trykprøvet, og det resulterede i, at ca. 100 sten blev lagt ned omgående.

Kilde: Kyrkogården 5/2018

Find gravsted

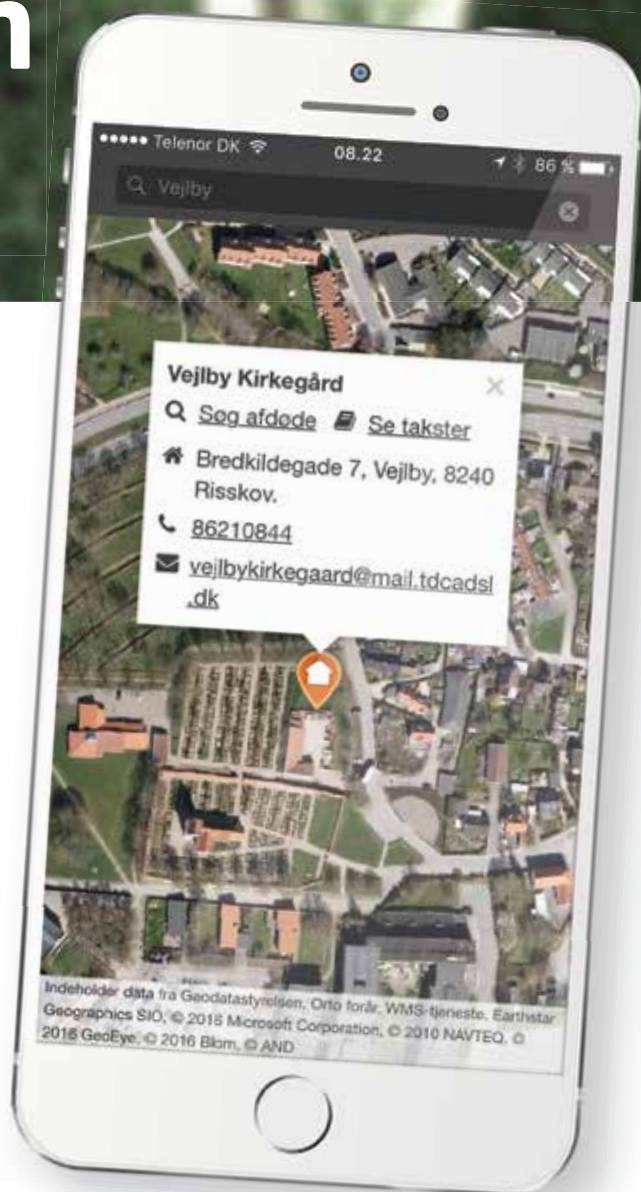
Gratis app til din smartphone

Gør det let for kirkegårdens besøgende

En GRATIS service, som alle kirkegårde kan tilmelde sig. På www.findgravsted.dk eller via den nye app vises placeringen af alle kirkegårdens gravsteder, samt takster og kontaktoplysninger.

Fås til både Android og iPhone (iOS).

Nu med over
1000 tilmeldte
kirkegårde

**Kontakt EG Brandsoft
på 9928 3565, og få en
gratis demonstration.**

KALENDEREN

8. september 2018 - september 2019

Gravmindeudstilling på Herlufsholm Kirkegård

Fire meget forskellige kunstnere har fået til opgave nytænke et gravminde til henholdsvis Mindelund for Herlovianere, Familiegravsted og Urnegravsted i græs. Der vil være udstillede kunstværker forskellige steder på kirkegården. Udstillingen kan ses på Herlufsholm Kirkegård, Herlufsholm Allé 169, 4700 Næstved, frem til september 2019.

21. februar 2019

Form og knudebeskæring af træer

I Fredericia arrangeres et kursus i form og knudebeskæring af træer. Tilmelding senest d. 25. januar til svend@plantefokus.dk eller på tlf. 30 32 72 33.

25. - 27. marts 2019

Lederkursus – Modul 3 - på Best Western Hotel i Svendborg
FDK afholder kurset 'Lederen som forhandler og konfliktløser' (modul 3). Se mere på FDK's hjemmeside www.danskekirkegaarde.dk. Tilmelding på mail: kursus@danskekirkegaarde.dk

7. marts 2019

Kirkegårdskonferencen på Hotel Nyborg Strand

Kirkegården er udfordret af høje takster, utidssvarende kirkegårdsanlæg og konkurrence fra både private begravelsespladser og askespredning. Kirkegårdskonferencen 2019 sætter derfor fokus på, hvordan man holder kirkegården attraktiv og konkurrencedygtig. Tilmelding senest den 21. februar på www.ign.ku.dk/kirkegaarde

3. - 4. juni 2019

Årsmøde i Foreningen for Kirkegårdskultur

Foreningen for Kirkegårdskulturs årsmøde afholdes i Haderslev stift. Medlemmerne får invitation tilsendt - årsmødet annonceres også på hjemmesiden www.kirkegaardskultur.dk.

28. - 30. august 2019

Have & Landskab

Den grønne fag-udstilling Have & Landskab afholdes på Selandia-CEU i Slagelse. Se mere på www.haveoglandskab.dk

2. - 4. september 2019

Årsmøde for FDK og DKL

DKL og FDK afholder fælles årsmøde i Aarhus på Helnan Marselis Hotel.

7. - 9. oktober 2019

Lederkursus – Modul 4 - på Best Western Hotel i Svendborg

FDK afholder kurset 'Personalejura, forvaltning og økonomistyring' (modul 4). Se mere på FDK's hjemmeside www.danskekirkegaarde.dk. Tilmelding på mail: kursus@danskekirkegaarde.dk

8. - 10. september 2021

Nordisk Kongres

I 2021 afholdes den Nordiske Kongres i Finlands tredje største by Tampere (Tammerfors).

Digitalt Kirkegårdskort

- Opmåling
- Kort
- Plejeplaner
- Rådgivning
- Protokoller
- Afsætning
- Ajourføring
- Nummerering
- 25 års erfaring

Landinspektørcentret %

Nygade 46 - 7400 Herning - tlf. 97 12 36 88
herning@lcck.dk - www.lcck.dk

K&S Tree Care ApS

Certificeret træpleje

Kim Poulsen
Mobil 40 32 11 90

Lunikvej 9
2670 Greve
Tlf. 43 45 11 90

ks-treecare.dk

Ole Rømers Vej 1 B-C • 9870 Sindal • www.norcar.com • tlf. 9621 9020

755xc - a6020 - a6026 - a6226 - a7236 - a7545

MINILÆSSERE

Stabilitet

Service venlig

Ergonomisk

Knækstyret maskine med ekstrem snæver vende radius, konstrueret med henblik på god ergonomi og med førerens sikkerhed i højsæde, og nem betjening. Vores maskiner overholder alle gængse stillede sikkerheds krav, og mere til.

Norcar har 50 års erfaring i produktion af maskiner og anvender kun de bedste komponenter. Norcar kan tilbyde et stort redskabs program.

KONTAKT OS FOR EN UFORPLIGTENDE DEMO HOS JER.

Foreningen af Danske Kirkegårdsledere

Formand:

Jens Zorn Thorsen, Vejle Kirker og Kirkegårde
E-mail: jzt@vejle-kirkegaarde.dk
Tlf: 29 41 86 91

Sekretariat:

Foreningen af Danske Kirkegårdsledere
Springbakken 1, 9230 Svenstrup J.
E-mail: kontor@danskekirkegaarde.dk
Tlf: 60 53 59 00

Se mere på www.danskekirkegaarde.dk

Fremsendelse af annoncer og artikler

Annoncer (reproklart materiale) skal helst afleveres som PDF-filer, for at undgå fejl i forbindelse med annoncens opsætning i bladet.

Billeder, der skal ledsage artikler, skal helst ikke lægges ind tekstdokumentet, men sendes separat i den originale opløsning. Det giver en bedre billedkvalitet i det trykte blad.

Danske Krematoriers Landsforening

Sekretariat:

Viborgvej 10
7500 Holstebro
Tlf. 40 13 02 23
E-mail: admin@dki.dk

Formand:

Tom Olsen, Fælleskrematoriet i Ringsted
Tlf. 26 86 02 01
E-mail: tomo@km.dk

Næstformand og teknisk udvalg:

Erik Bach, Aarhus Kirkegårde
Tlf.: 89 40 27 60 – 29 20 81 58
E-mail: eb@aarhus.dk

Kursusudvalg:

Erik Bach, Aarhus kirkegårde
Tlf. 89 40 27 60 – 29 20 81 58
E-mail eb@aarhus.dk

Tommy Christensen

Tlf. 20 41 61 86
E-mail: tchristensen@outlook.dk

Se mere på www.dki.dk

Tidsskriftet 'KIRKEGÅRDEN'

Udkommer 6 gange årligt i samarbejde mellem FDK – Foreningen af Danske Kirkegårdsledere og DKL – Danske Krematoriers Landsforening

Oplag: 1.150 stk.

Abonnement

Pris: 336,- kr. pr. år (400,- kr. pr. år for abonnenter udenfor Danmark)
Bestilling eller ændring af abonnement sendes til kontor@danskekirkegaarde.dk

Kontakt:

Lene Halkjær Jensen, Humlebæk Kirkegård
Tlf. 2624 7228 – E-mail: lene.bladet@mail.dk

Udgivelser og deadlines i 2019

Nr. 1, februar 2019	15. januar 2019
Nr. 2, april 2019	20. marts 2019
Nr. 3, juni 2019	20. maj 2019
Nr. 4, august 2019	20. juli 2019
Nr. 5, oktober 2019	15. september 2019
Nr. 6, november 2019	15. november 2019

Bladet forventes at udkomme ca. en måned efter deadline.

Annoncepriser

1 side	kr. 3.500,-
1/2 side	kr. 2.500,-
1/4 side, stående	kr. 1.500,-
1/4 side, liggende	kr. 1.500,-
1/8 side	kr. 1.000,-
Visitkort	kr. 900,-

Ved 3 indrykninger pr. år gives 5 % rabat
Ved 6 indrykninger pr. år gives 10 % rabat
Priserne er eks. moms.

FRA REDAKTIONEN

I dette nummer af "Kirkegården" undrer professor ved RUC, Lisbet Christoffersen, sig over hvorfor medlemmer af Folkekirken betaler to gange for visse ydelser. "Men hvad har medlemmer af folkekirken betalt for gennem kirkeskatten, og hvad skal bedemanden betales for? Har vi ikke allerede betalt kirkens personale for at stå i døren ved den kirkelige handling? Er det ikke med sognepræsten, vi skal aftale forløbet af begravelsesgudstjenesten? Det er godt at få hjælp til at sætte annonce i avisen og organisere kaffe på kroen eller i sognegården, men måske kan vi selv? Og informationer om begravelse eller ligbrænding gives vel fra sognepræsten – eller er bedemandens rolle at koordinere det hele", spørger professoren.

Det er et væsentligt spørgsmål - har vi glemt at vi er begravelsesvæsen, med alt hvad det indebærer? Hvorfor skal pårørende betale bedemænd for papirarbejde og koordinering af præst, kirke/kapel og kirkegård? Er det en opgave, som bedemændene er blevet så gode til at løse, at vi tror, det er en selvfølge de skal gøre det? Andre eksempler kunne være håndtering af kister. I dette nummer fortæller vi om en ny vejledning om kistehånd-

tering, som indledningsvis slår fast, at når pårørende eller bedemand har leveret en kiste, så er den videre håndtering vores ansvar.

Det er ikke så længe siden, Kristeligt Dagblad fortalte om menighedsråd, som overlod kistehåndtering til bedemændene, på grund af trapper og andre besværligheder. Det må også være et eksempel på dobbeltbetaling - de pårørende er nødt til at betale bedemanden for kistehåndteringen, selv om begravelsesvæsenets ansatte burde tage fat.

Ved foredraget, som Lisbet Christoffersen holdt ved Foreningen for Kirkegårds-kulturs årsmøde i Gentofte, blev der i debatten nævnt det problematiske forhold ved visse lavpris-bedemænd, at de ikke ville lægge blomsterne på plads ved højtidelighederne. Nu er det ikke sådan det foregår alle steder, men på det pågældende sted vakte det harme, at de pårørende ikke havde betalt bedemanden for et stykke arbejde, som vel retteligt skal udføres af personale, som er aflønnet til det samme stykke arbejde af ligningsmidlerne.

Redaktionen ønsker vore læsere en Glædelig Jul og et Godt Nytår.

Fornyelse med respekt for tradition siden 1982

JESSING

- Se flere produkter på www.jessing.eu

